

מסמך רקע לדיון בנושא -

**תוכנית פעולה לאומית
לחינוך והעלאת מודעות הציבור
לשימור המגוון הביולוגי**

נכתב על ידי ענת פלדמן, קמפוס טבע, אוניברסיטת תל-אביב
מרץ 2004

מטרות המסמך

המשרד לאיכות הסביבה פועל לגיבוש מסמך המלצות לתוכנית פעולה לאומית לשימור המגוון הביולוגי. כתיבת ההמלצות נחלקת למספר פרקים, ביניהם פרק העוסק בנושא חינוך ומודעות הציבור. כחלק מכתובת ההמלצות בנושא החינוך ומודעות הציבור, אנו מציגים במסמך זה:

א. מבוא הסוקר את הרקע לכתובת תוכנית פעולה לאומית - מסמכי ועידת ריו (1992): אגינדה 21 והאמנה לשימור המגוון הביולוגי עליהם ישראל חתמה והתחייבה לפעול בהתאם.

ב. סקירה של אמנות סביבתיות עליהן חתומה ישראל ושל ההמלצות בנושא חינוך והעלאת מודעות הציבור, המופיעות באמנות אלו. הסקירה מתייחסת רק להמלצות הרלבנטיות לתוכנית הפעולה הלאומית.

ג. דוגמאות לתוכניות פעולה לאומיות ממדינות אחרות.

א. ישראל התחייבה לתוכנית פעולה לאומית

בשנת 1992 התקיימה בריו דה ז'נרו, ברזיל, "וועידת כדור הארץ" (Earth Summit). חשיבותה של הוועידה הייתה הגברת המודעות לנושאים סביבתיים מתוך דגש על המגוון הביולוגי ופיתוח בר-קיימא. בוועידה נוסח מסמך פעולה לממשלות בשם **Agenda 21** - "סדר יום למאה ה-21".

בפרק המוקדש לקידום מודעות סביבתית, נקבע כי "החינוך הנו קריטי לקידום פיתוח בר-קיימא ומעורבות ציבורית, היכולה להשפיע בתהליכי קבלת החלטות." ההצעות באג'נדה 21 מתמקדות בהכוונה מחדש של החינוך לכיוון של פיתוח בר-קיימא, בהעלאת מודעות הציבור לנושאי סביבה ובעידוד הכשרה.¹

אחד המסמכים המרכזיים שאומצו בוועידה הוא ה"אמנה על המגוון הביולוגי" (Convention on Biological Diversity (CBD)).² אמנת המגוון הביולוגי הוא הסכם עולמי ראשון בנושא שימור המגוון הביולוגי ופיתוח בר-קיימא. האמנה משמשת ציון דרך בחוק הבין-לאומי בהכירה בכך ששימור המגוון הביולוגי הוא עניין משותף לכלל האנושות. האמנה גם הכירה בכך שהמגוון הביולוגי חייב לשמש את האדם, אולם יש לעשות בו שימוש באופן כזה שהוא לא ייפגע.

האמנה הציבה שלושה יעדים עיקריים:

- שימור המגוון הביולוגי
- שימוש סביר בשירותי הטבע על פי מדיניות בת קיימא
- שימוש הוגן וחלוקה שוויונית של תוצרי המאגרים הגנטיים הטבעיים

כחלק מהאמצעים להשגת מטרות אלו, מופיעות באמנה מספר המלצות והחלטות בנושא חינוך והעלאת מודעות הציבור. המלצות נוספות התקבלו בהמשך במפגשי השותפים (Conferences Of Parties (COP)).

המלצות בנושא חינוך כפי שהן מופיעות באמנה בחלק IV בסעיף מס' 13:

אמנת המגוון הביולוגי מכירה בצורך ליצור מודעות ולחנך את הציבור בדבר חשיבותו של המגוון הביולוגי וההשלכות של הפגיעה בו. באמנה מספר הנחיות לאופן בו על המדינות ליישם נושאים אלו.

1. על החברות באמנה:

¹ מתוך אג'נדה 21 והצהרת ריו, המשרד לאיכות הסביבה. מצורף כנספח מס' 1.
² <http://www.biodiv.org>

- לקדם ולעודד הבנה של חשיבות שמירת המגוון הביולוגי ושל האמצעים בהם הוא נמדד.
- לקדם את נושא שמירת המגוון הביולוגי בעזרת אמצעי התקשורת השונים.
- לכלול את נושאי המגוון הביולוגי בתכניות חינוכיות.

2. על החברות באמנה :

- לשתף פעולה עם מדינות וארגונים בינלאומיים בפיתוח תכניות חינוכיות בנושא המגוון הביולוגי.
- לשתף פעולה עם מדינות וארגונים בינלאומיים בהעלאת מודעות הציבור לנושאי שמירת המגוון הביולוגי ושימוש בר-קיימא בו.

כיום חברות באמנה 188 מדינות, מתוכן 168 אשררו אותה. האמנה נכנסה לתוקף בחודש דצמבר 1993. ישראל חתמה על האמנה בשנת 1992 ואשררה אותה בשנת 1995.

המלצות והחלטות בנושא חינוך ומודעות הציבור

מתוך 6 conference of parties, אפריל 2002, סעיף 19 :

בהתייחס להמלצות באמנה ולהמלצות בנושא חינוך שהתקבלו ב- COP4 (החלטה IV10/B) וב- COP5 (החלטה V17) ואשר קראו לאונסק"ו, למדינות ולארגונים לתמוך בחינוך בנושא המגוון הביולוגי; ובהכירן בחשיבות החינוך והעלאת מודעות הציבור כאלמנטים חיוניים להטמעת האמנה בציבור, החליטו המדינות החברות לאמץ תכנית פעולה בנושא החינוך ומודעות הציבור לשימור המגוון הביולוגי.

הנספח לתוכנית הפעולה -

PROGRAMME OF WORK FOR THE GLOBAL INITIATIVE ON COMMUNICATION, EDUCATION AND PUBLIC AWARENESS (CEPA)

מפרט :

"מוסכם על הצדדים כי :

◆ התפיסה של המגוון הביולוגי מציבה אתגרים חינוכיים ותקשורתיים בגלל רוחב היריעה, המורכבות והאופי הבלתי מוגדר שלה ;

- ◆ השחקנים הראשיים ביישום אמנת המגוון הביולוגי זקוקים לכלים טכניים יעילים, על מנת לערב את בעלי העניין העיקריים ולהעביר את המסרים הראויים, בכדי שהמגוון הביולוגי יהיה חלק מהמוסכמות;
- ◆ למרות הצהרות חוזרות ונשנות של תמיכה בחינוך ובמודעות הציבור, כלים חינוכיים ותקשורתיים אינם מיושמים ביעילות בתהליכי האמנה. הכלים לחינוך ותקשורת אינם זוכים לתקצוב מספק ואינם נתמכים כראוי על ידי מומחים מקצועיים;
- ◆ חינוך ותקשורת, ככלים חברתיים, פועלים בצורה הטובה ביותר כאשר הם חלק מתמהיל מגוון הפועל לעצב, ליישם ולנהל את אסטרטגיית תוכנית הפעולה הלאומית ותוכניות הפעולה;
- ◆ שימור המגוון הביולוגי, שימוש בר קיימא וחלוקה צודקת קוראים לשינוי חברתי. חינוך ומודעות הציבור הם השקעות לטווח ארוך לקראת שינוי זה. בו בעת, סוגיות המגוון הביולוגי צריכות להיות מוסברות באופן יעיל בכדי להבטיח את שותפות בעלי העניין העיקריים מהמגזרים השונים. יש להבחין בין, מצד אחד, אסטרטגיית תקשורת, ומצד שני חינוך/מודעות הציבור. מסיבה זו, הביטוי תקשורת, חינוך ומודעות הציבור מתייחס לשתי הדיסציפלינות;
- ◆ שלושת מרכיבי התוכנית להלן מייצגים שתי העדפות אסטרטגיות: (I) התארגנות מוסדית; ו- (II) תחומי עדיפות לתכנית.

תקציר מרכיבי תוכנית הפעולה:

מרכיב תוכנית 1 – לקראת רשת עולמית של תקשורת, חינוך ומודעות הציבור

יצירה וניהול של רשתות תקשורת מקומיות, אזוריות ובינלאומיות בנושא חינוך ומודעות הציבור, המבוססות, מצד אחד, על טכנולוגיות חדשות, ומצד שני, על מנגנוני תקשורת מסורתיים כמו עלוני מידע וחברות, ויצירת שיתוף פעולה יעיל בין רשתות תקשורת קיימות.

רשתות התקשורת (בין השאר) תאפשרנה:

- הצגת המומחים בתקשורת וחינוך בנושא המגוון הביולוגי, כולל מאגרי מידע בנושא הכשרה;
- יצירת דיונים ברשת בנושאים בעלי עניין לציבור
- גישה לפרויקטים ופרסומים בנושא המגוון הביולוגי
- חיבורים למוסדות בעלי שם בכדי להבטיח את רמת התוצרים והחומרים
- עידוד ומתן אמצעים להחלפת מידע בין מומחים
- מתן גישה לסטנדרטים של פעולות מצוינות
- יצירת תקשורת ומודעות הציבור ברמת הקהילה

מרכיב תוכנית 2 – החלפת ידע ומומחיות

הגברת חילופי מידע בין מומחים הפועלים בנושא חינוך ומודעות הציבור ומתן מענה לצרכי המדינות ליישום המלצות האמנה, על ידי :

- תיעוד וניתוח של דו"חות לאומיים בנושא חינוך ומודעות הציבור ;
- הגדלת הנגישות למסמכים וידע בנושא המגוון הביולוגי ;
- החלפת מידע באמצעות רשת האינטרנט, סדנאות ופרסומים ;

מרכיב תוכנית 3 - פיתוח משאבים ארגוניים לתקשורת, חינוך והעלאת מודעות הציבור

לפתח את היכולת של החברים לשווק את המגוון הביולוגי למגזרים אחרים ולשלב את המגוון הביולוגי בפעילותם של מגזרים אחרים ; לפתח את היכולת המקצועית של מחנכים ואנשי תקשורת ; להגביר את מעורבות בעלי העניין ואת פיתוח הקהילה.

יעדים אלו יושגו על ידי :

- פיתוח והפעלת תכניות וחומרים להכשרה
- כינון מערכת לחילופי מומחים
- יצירת תכנית הכשרה "מרחוק" בנושא חינוך והעלאת מודעות הציבור
- יצירת שיתוף פעולה יעיל בין המחקר והעשייה
- פיתוח היכולת להעריך ביצועים טובים של תקשורת, חנוך ומודעות הציבור
- פיתוח כלים מתאימים לתקשורת בנושא המגוון הביולוגי
- פיתוח שותפויות עם אנשי תקשורת המונים
- פיתוח היכולת לגיוס תקציבים

ב. סקירת אמנות בנושא המגוון הביולוגי והמלצותיהן בנושא כינון והעלאת מודעות הציבור

מאז שנת 1957 ישראל חתמה על חמש עשרה אמנות וחמישה פרוטוקולים בנושא איכות הסביבה. מבין אלה חמש אמנות קשורות ישירות לנושא המגוון הביולוגי:

- I. אמנה בדבר מקווי מים בעלי חשיבות בין-לאומית כבית גידול לעופות מים
- II. אמנה להגנת מורשת תרבות וטבע בעולם
- III. אמנה בדבר סחר בינלאומי במינים של חיות בר וצמחיית בר הנתונים בסכנה
- IV. אמנה בדבר שימורם של מינים נודדים של חיות בר
- V. אמנה בדבר המגוון הביולוגי

I. האמנה בדבר מקווי מים בעלי חשיבות בין-לאומית כבית גידול לעופות מים – RAMSAR, 1971³

The Convention on Wetlands of International Importance especially as Habitat, RAMSAR 1971 Waterfowl

באמנה חברות 138 מדינות. האמנה נכנסה לתוקף בשנת 1975. ישראל חתמה על האמנה בשנת 1993 ואשררה אותה בשנת 1997.

רקע

מקווי המים מהווים בית גידול למגוון גדול של בעלי חיים, צמחי מים וגידולים חקלאיים. האמנה מביאה לידי ביטוי את המודעות הבין-לאומית לחשיבותם של מקווי מים כמערכות אקולוגיות מהחיוניות ביותר על פני כדור הארץ, ואת הצורך בשימורם.⁴

מטרות

- שימור אזורי מקווי מים של ביצות, אדמות כבול או מים, בין אם הם טבעיים או מלאכותיים, קבועים או זמניים, עם מים עומדים או זורמים, מתוקים, מליחים או מלוחים, כולל אזורים של מי ים רדודים.
- כינון שיתוף פעולה בין-לאומי לשימור מקווי מים.

³ <http://www.ramsar.org/>

⁴ בישראל שתי שמורות טבע המאושרות על ידי האמנה והנחשבות לשמורות בעלות חשיבות בין-לאומית כבתי גידול לעופות מים – שמורת החולה ושמורת עין אפק.

המלצות והחלטות בנושא חינוך ומודעות הציבור

באמנה זו לא התקבלו החלטות והמלצות בנושא חינוך.

II. אמנה להגנת מורשת התרבות והטבע בעולם⁵

Convention Concerning the protection of the world cultural and natural heritage 1972

באמנה חברות 177 מדינות. האמנה נכנסה לתוקף בדצמבר 1975. ישראל התקבלה כחברה באמנה בשנת 1999.

רקע

האמנה להגנת מורשת התרבות והטבע בעולם מבוססת על העיקרון, שברחבי העולם קיימים אתרים, המהווים מורשת משותפת לעולם כולו, ושהיעלמותם תהווה פגיעה בכלל האנושות, ללא קשר לשטח שבו הם נמצאים. על פי האמנה, אתר בעל חשיבות תרבותית הוא אתר בעל ייחודיות ארכיטקטונית של מבנים, אתר בעל ערך היסטורי או המהווה אנדרטה, אתר בעל ערך ארכיאולוגי, ערך מדעי, ערך אתנולוגי או אנתרופולוגי. אתר בעל חשיבות טבעית הוא אתר בעל מאפיינים פיזיקליים, ביולוגיים או גיאולוגיים ייחודיים, בתי גידול של מיני צמחים ובעלי-חיים בסכנת הכחדה או אזורים בעלי ערך מדעי או המועדים לשימור.⁶

מטרות

- הגדרת אתרים בעלי חשיבות תרבותית או טבעית ברחבי העולם
- שימור אתרים אלו
- יצירת שיתוף פעולה בין המדינות החברות באמנה למען שימור האתרים

---

⁵ <http://whc.unesco.org/nwhc/pages/home/pages/homepage.htm>

⁶ בישראל הוכרזו שלושה אתרים כאתרים בעלי מורשת תרבות עולמית: מצדה (2001), עכו העתיקה (2001), "תל-אביב הלבנה" (2003). העיר העתיקה של ירושלים וחומותיה הוכרזה בשנת 1981 כאתר בעל חשיבות, הוצע על-ידי ירדן.

המלצות והחלטות בנושא חינוך ומודעות הציבור

פרק VI סעיף מס' 27 :

1. על החברות באמנה לעשות כל מאמץ, ובייחוד על ידי תכניות חינוכיות ומידע, על מנת לחזק את הכבוד של תושבי מדינתם לאתרים בעלי חשיבות תרבותית או טבעית, כפי שמוגדרים באמנה בסעיפים מס' 1 ומס' 2.
2. על המדינות לעדכן את תושביהן בדבר הסכנות האורבות לאתרים אלו ועל הפעילויות הננקטות על מנת לשמרם.

III. אמנה בדבר סחר בין-לאומי במינים של חיות בר וצמחיית בר הנתונים בסכנה –

CITES 1973⁷

Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora

באמנה חברות 164 מדינות. ישראל חתמה על האמנה בשנת 1973 ואשררה אותה בשנת 1979.

רקע

הסחר הבין-לאומי בחיות ובצמחי בר הפך בשנות ה-60 לגורם מרכזי בהקטנה המשמעותית במספר ובמגוון מיני חיות וצמחים. ממדי הסחר הביאו לחשש עולמי בנוגע לקיומם של מספר מינים והפעולה הבין-לאומית שננקטה בתגובה לכך הייתה כינון האמנה להגבלת המסחר בחיות בר ובצמחים. ברשימת המינים המוגנים על-ידי CITES כ-5,000 מיני בעלי-חיים ומעל ל-28,000 מיני צמחים.

מטרות

- להבטיח כי סחר בינלאומי בצמחים ובעלי-חיים לא יפגע בקיומם
- למנוע סחר בזנים המצוינים ברשימת החיות והצמחים בסכנת הכחדה
- לקיים פיקוח וניטור קפדניים על זנים המתקרבים לסכנת הכחדה

---

⁷ <http://www.cites.org/>

המלצות והחלטות בנושא חינוך ומודעות הציבור

לא התקבלו החלטות בנושאי חינוך באמנה זו.

IV. אמנה בדבר שימורם של מינים נודדים של חיות בר (אמנת בון, CMS) 1979⁸

The Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals (CMS) 1979

באמנה חברות 84 מדינות. ישראל חתמה על האמנה בשנת 1979 ואשררה אותה בשנת 1983.

רקע

האמנה בדבר שימורם של מינים נודדים וחיות בר היא אחת מהאמנות הבין-ממשלתיות, העוסקות בשימור חיות הבר ושימור בתי הגידול שלהן ברמה העולמית. לאמנה זו תפקיד ייחודי בהפניית תשומת הלב הבין-לאומית ל- 85 מינים נודדים של חיות בר, המצויים בסכנת הכחדה (המופיעים בנספחי האמנה).

מטרות

- להביא לשיתוף פעולה בין-לאומי במחקר
- להביא לשיתוף פעולה בחתימה על הסכמים בין-לאומיים
- להביא לשיתוף פעולה בהגנה על מינים נודדים של חיות בר, המצויים בסכנת הכחדה

המלצות והחלטות בנושא חינוך ומודעות הציבור

לא התקבלו החלטות בנושאי חינוך באמנה זו.

הסכמים בינלאומיים בחסות האמנה:

בעקבות אמנת CMS נחתמו 12 הסכמים בינלאומיים ואזוריים בנושאים שונים, מתוכם שלושה הסכמים הקשורים לאזורינו:

- AEWA – הסכם בדבר שימורם של עופות מים נודדים אפריקניים-אירואסיניים.
- Eurobats - הסכם בדבר עטלפים באזור אירופה.
- Accbams – הסכם בדבר יונקים בים השחור, היס התיכון וחלק מהאוקיינוס האטלנטי.

---

⁸ <http://www.wcmc.org.uk/cms/>

1-IV. הסכם בדבר שימורם של עופות מים נודדים אפריקניים-איראסיאניים
(AEWA) 1995⁹

Agreement on the Conservation of African-Eurasian Migratory Waterbirds
(AEWA) 1995

על ההסכם חתומות 48 מדינות. ההסכם נכנס לתוקף בשנת 1999. ישראל חתמה על ההסכם בשנת 2002.

רקע

עופות מים נודדים פגיעים במיוחד בשל המרחקים הגדולים שהם נודדים והתלות שלהם במקווי מים, שמספרם הולך ופוחת עקב פעילויות אנוש. לפיכך, קיים צורך בנקיטת פעולה מיידית בכדי לעצור את הירידה במספר עופות המים ואת הפגיעה בבתי הגידול שלהם באזור הנדידה. הסכם AEWA כולל 235 מינים של עופות מים נודדים, אשר תלויים לפחות בחלק מהשנה במאגרי מים.

מטרות

- שימור והגנה של 235 מיני עופות מים הנודדים מאירופה לאפריקה
- קביעת תכנית פעולה ליישום שימור העופות וההגנה עליהם

תוכנית הפעולה מתייחסת לאוכלוסיית עופות מים נודדים המופיעים בנספח להסכם בטבלה מספר 1 - http://www.wcmc.org/cms/aew_tabl.htm, וכוללת נושאים כמו שימור מינים ובתי גידול, ממשק פעולות אנושיות (צייד ותיירות אקולוגית), מחקר וניטור, חינוך, הסברה ויישום.

המלצות והחלטות בנושא חינוך ומודעות הציבור

נספח 3 סעיף מס' 6

1. במידת הצורך, על החברות בהסכם לארגן תכניות הכשרה. זאת על מנת להבטיח כי האחראים ליישום של תכנית הפעולה הם בעלי ידע הולם ליישומה ביעילות.
2. על החברות בהסכם לשתף פעולה זו עם זו ועם מזכירות ההסכם, מתוך חזון לפתח תכניות הכשרה ועל מנת להחליף מידע.

⁹ <http://www.unep-wcmc.org/AEWA/index2.html>

3. על החברות בהסכם לעשות כל מאמץ לפתח תכניות למידה, חומרי מידע ומנגנונים להעלאת מודעות הציבור בנוגע לתכנית הפעולה. בהתייחס לכך, תשומת לב מיוחדת צריכה להינתן לציבור המתגורר בסמיכות למקווי המים החשובים, למשתמשים במקווי המים (ציידיים, דייגים, תיירים ועוד) ולרשויות המקומיות ושאר מקבלי החלטות.
4. על החברות בהסכם לעשות כל מאמץ להובלת מערכה להעלאת מודעות הציבור לשמירה על המינים הרשומים בטבלה 1.

ג. דוגמאות לתוכניות פעולה לאומיות ממדינות אחרות

להן סקירה של ההמלצות בנושאי חינוך והעלאת מודעות הציבור המופיעות בתוכניות פעולה של מדינות אחרות -

סלובניה

תוכנית הפעולה מבחינה בין מודעות הציבור ובין חינוך.

1. העלאת מודעות הציבור והקשר אליו -

מטרות

- להגדיל את מספר הקבוצות בעלות עניין המודעות לסביבה, ואשר מבינות את חשיבות המגוון הביולוגי ומכירות את הפעילויות הפוגעות במגוון הביולוגי או משמרות אותו.

אמצעי היישום

- להכתיב מדיניות ממשלתית להעלאת המודעות בנושאי סביבה ובקידום החינוך בכל ההיבטים של המגוון הביולוגי.
- לפתח תוכניות מידע, חינוך והעלאת מודעות הציבור לגבי שמירת טבע ושימוש בר-קיימא במגוון הביולוגי ולתאם ביניהן.
- להקים מערכת מתאימה לידוע ותמיכה של אנשים המשתתפים בפעילויות הקשורות לשמירת המגוון הביולוגי ולעידוד שימוש נכון והולם של משאבים טבעיים.
- לשלב פעולות להנחלת הידע והמודעות בפעילויות הקשורות בשמירתו של המגוון הביולוגי ושימוש בר-קיימא, וכתוצאה מכך לשפר את התקשורת עם הציבור.
- לארגן מערכות יחסי ציבור ופעילויות להעלאת מודעות הציבור בכל התחומים העוסקים במגוון הביולוגי.
- להכשיר את הצוות האחראי להטמעת שימור המגוון הביולוגי ברמה אזורית, מדינית ובין-לאומית.
- לתגמל עבור הישגים הקשורים לשמירת המגוון הביולוגי.

2. חינוך

מטרות

- להבטיח קיומו של ידע טכני חיוני הנדרש לנושא של שמירת המגוון הביולוגי לכל הנוגעים בדבר.
- להבטיח ידע בסיסי בנושאי סביבה, ביולוגיה ומגוון ביולוגי, בכל שלבי החינוך הכללי.

אמצעי היישום

- לשפר את רמת תכניות הלימוד בנושא מדעי הטבע, התורמות להבנת חשיבותו של המגוון הביולוגי.
- להגדיר את תכנית הלימודים בחינוך הפורמלי ולשלב בה נושאי שמירת טבע ומגוון ביולוגי.
- לנתח את אופן ההטמעה של תוכניות אלו ולאמוד את השפעתן.
- לכלול נושאי שמירת טבע בנושאי מחקר בלימודים מתקדמים.
- לכתוב תכניות להכשרה בין תחומית להפצת הידע בנושא שמירת טבע.
- לקדם חינוך מבוגרים בנושא שמירת טבע וסביבה.
- לייסד ולקדם פיתוח של מרכזי מחקר וחינוך בין-תחומי.
- לתמוך בשיתופי פעולה בין חברות וארגונים הפועלים בתחומים אלו.

אוסטרליה

תוכנית הפעולה מבחינה בין מודעות וחינוך הציבור ובין מערכת החינוך הפורמלית.

א. מודעות ומעורבות הציבור

מטרות

- העלאת מודעות הציבור לשמירת המגוון הביולוגי
- העלאת מעורבות הציבור בשמירת המגוון הביולוגי
- הבטחת המשך זמינות מידע לגבי המגוון הביולוגי – משמעותו ותועלתו
- פיתוח תקשורת במונחים רלבנטיים למקום

אמצעי היישום

1. מידע לציבור וחינוך

העלאת זמינות המידע ונגישותו על-ידי:

- שילוב דו"חות מדינה בנושא המגוון הביולוגי עם דו"חות בנושאי סביבה.
- פיתוח וקידום מידע ותכניות חינוכיות לציבור, בתיאום עם קבוצות שונות, בייחוד אלו הקשורות לניהול של המגוון הביולוגי.
- עידוד רשתות תקשורת המונים להמשיך בהפקה ושידור של תכניות בנושא המגוון הביולוגי ושימורו.
- פיתוח אמצעים נגישים להפצת המידע.

2. העלאת מעורבות הציבור

- להבטיח כי מעורבות הציבור תהיה מרכיב יעיל בתכנון האמצעים לשמירה על המגוון הביולוגי.
- להגביר את שותפות הקהילה במחקר ובפעילויות הקשורות למגוון הביולוגי, בייחוד אלו הקשורות בסקרים, במדבור ובשיקום.

ב. חינוך פורמלי

מטרות

- להרחיב את תכנית הלימודים בנושא המגוון הביולוגי, ממספר מצומצם של תכניות הקיימות כיום, בעיקר בחינוך היסודי, למספר רב יותר של תכניות, החל מהחינוך הקדם יסודי ועד ללימודים גבוהים.
- לבסס את ההוראה והלמידה על פיתוח כישורים, אשר יאפשרו את ההבנה בדבר חשיבותו של שימור המגוון הביולוגי והמחויבות להשיגו.
- להציג מידע בהקשרים מדעיים, חברתיים, כלכליים ופוליטיים, על מנת שתובן מורכבות קבלת החלטות הקשורות לשימור המגוון הביולוגי.

אמצעי היישום

- הערכת תכנית הלימודים – סקירת תכנית הלימודים הנוכחית לאור הידע הקיים על המגוון הביולוגי ושינוי תכנית הלימודים במידת הצורך כדי לשלב תכני לימוד חדשים.
- הכשרה מקצועית – לתמוך ולעודד פעילויות הכשרה מקצועית כדי להכשיר מורים בעלי כישורים מתאימים לשילוב נושאי שימור המגוון הביולוגי בתכנית הלימודים שלהם.
- חינוך מתמשך – פיתוח תכניות חינוכיות מתמשכות, בשיתוף עם מוסדות לתארים מתקדמים, ארגונים תעשייתיים וקבוצות מקצועיות רלבנטיות, המכוונות להגדיל את המעורבות בסביבה ואת המודעות.
- עידוד תכניות חינוכיות, אשר מערבות את הקהילה, כחלק מתהליך הלימוד של שימור המגוון הביולוגי.

קנדה

מטרות

לקדם את ההבנה בצורך של שמירת המגוון הביולוגי ושימוש בר-קיימא בו.

אמצעי היישום

חינוך הוא האמצעי להשגת יעד זה. חינוך מאפשר לקבוע סגנון חיים ואופי צרכנות הרגישים לנושא המגוון הביולוגי. החינוך לנושאי המגוון הביולוגי צריך להיות בכל המגזרים. לשם כך יש:

1. לפתח תכניות חינוכיות ותכניות להעלאת מודעות הציבור על-ידי:
  - הערכת מידת ההבנה הקיימת בציבור בנוגע למגוון הביולוגי ושימוש בר-קיימא, במטרה לתכנן תכניות חינוך ותכניות להעלאת מעורבות הציבור באופן המתאים ביותר.
  - הכללה של נושאי המגוון הביולוגי ושימוש בר-קיימא בו בתכנית הלימודים של מערכת החינוך הפורמלי.
  - הרחבת המסרים בנושא המגוון הביולוגי ושימוש בר-קיימא בתכניות של מוסדות כמו מוזיאונים, גני חיות, גנים בוטניים ועוד.
  - הידוק התיאום בין מוסדות שונים – מוסדות חינוך, מחלקות ממשלתיות, גני חיות, גנים בוטניים, מוזיאונים וגופים אחרים.

2. ליצור אפשרויות התפתחות מקצועית למעורבים בנושא החינוך הסביבתי.

מצרים

שותפות הציבור, כמו גם פעילויות של ארגוני זכויות אדם, הם נכס חשוב בתכנית הפעולה לשמירת המגוון הביולוגי. הציבור צריך להיות משוכנע בחשיבותה של התכנית וביעילותה על מנת לקחת חלק פעיל ביישומה. כמו כן, על הציבור להבין, כי לתכנית זו תועלות שונות – כלכליות, חברתיות וסביבתיות, בהווה ובעתיד. כל זאת מחייב תכניות מיוחדות כדי להעביר את המידע לכלל הציבור וכדי לגייס את תמיכתם.

לגופים הבאים תפקיד מכריע בהצלחה של תכניות להעלאת מודעות הציבור:

1. מוסדות חינוך פורמלי
2. תקשורת
3. ארגונים שאינם ממשלתיים וחברות ציבוריות

1. מוסדות חינוך

- תכניות הלימודים בבתי הספר ובאוניברסיטאות צריכות לכלול נושאים של מדעי הסביבה. יש לפתח פעילויות מעבר לתכנית הלימודים, על מנת להעלות את העניין של הלומדים בנושאים של מדעי הטבע, במיוחד נושאים איתם יכולים הלומדים להגיע למגע ישיר, כמו צמחים, ציפורים, פרפרים ודגים. למוזיאוני מדע וספריות לילדים תפקיד חשוב בהפצת הידע ושליטה בהתנהגות הציבור.
- יש להרחיב את תפקיד בית הספר בחינוך הסביבתי ומודעות הציבור אל מחוץ לכותלי בית הספר.
- יש לחייב תלמידי אוניברסיטה ב-10-12 הרצאות בתחומי סביבה כלליים, מלווים ב-10-12 הרצאות בנושאים סביבתיים ספציפיים יותר כחלק מתכנית הלימודים שלהם. המטרה של הרצאות אלה היא להרחיב את ההבנה וההערכה של הסטודנטים ליחסים בין נושאים סביבתיים שונים והלימודים שלהם בתחומים אחרים כמו רפואה, משפטים, כלכלה ועוד.

2. תקשורת

- התקשורת במצרים מתחילה לגלות עניין בנושאי סביבה וטבע. המסגדים והכנסיות יכולים לתרום בהפצה של נושאים אלו לציבור ובעידוד הציבור לשמירה על שמירת משאבי טבע. ניסיונות חלוציים בשתי אוניברסיטאות דורשים אזכור מיוחד: אימאמים במסגדים הוכשרו לכלול נושאים סביבתיים ושמירה על משאבים טבעיים בדרשות שלהם ולהדגיש את המשמעויות הנוכחיות והעתידיות של נושאים אלה.
- ההצלחה של תכניות כאלו תלויה בראש ובראשונה על-ידי הכשרתם של אלו האחראים להטמעה של הנושאים ולספק להם כל הזמן חומרי מידע. במילים אחרות, מאגר מידע צריך להיות חלק מהתכנית הלאומית לשמירת הטבע, וצריך להיות נגיש לנוגעים בדבר.

3. ארגונים שאינם ממשלתיים

- לגופי שמירת טבע וארגונים התנדבותיים תפקיד משמעותי במודעות הציבור. קיים מקום רב לשלב בפעילויות של ארגונים אלו פעילויות הקשורות לנושאים של שמירת טבע ומגוון ביולוגי, למשל ביקור באזורים מוגנים, שמירה על החי ועוד.
- תמיכה טכנית וכלכלית לארגונים אלה היא אחד היעדים של תכנית הפעולה, זאת גם במטרה לעודד הקמתם של גופי שמירת טבע נוספים, העוסקים בנושאים של המגוון הביולוגי ושמירתו.

ניתן לקרוא מגוון תוכניות פעולה ומסמכים לאומיים ברשת האינטרנט בקישורים הבאים:

http://www.undp.org/bpsp/nbsap_links/nbsap_links.htm

<http://www.strategyguide.org/natiacti.html#cbdna>

<http://www.biodiv.org/world/reports.aspx>

קידום מודעות סביבתית

(פרק 36 באג'נדה 21)

● לערב תלמידי בתי-ספר במחקרים מקומיים ואזוריים על בריאות סביבתית, ובהם מחקרים על שי שתייה בטוחים, סניטציה, מזון ומערכות אקולוגיות;

● לעודד קורסים אקדמיים רבות-תחומיים בתחומים שיש להם השפעה על הסביבה;

● לקדם תכניות לחינוך מבוגרים המבוססות על בעיות מקומיות הקשורות לסביבה ולפיתוח;

עדיין יש מחסור ניכר במודעות כלבר טבעם של קשר הגומלין שבין הפעילות האנושית לבין הסביבה.

● סאמץ חינוך עולמי מוצע כדי לחזק גישות, פעולות וערכים ידידותיים לסביבה התומכים בפיתוח בר-קיימא. סאמץ זה צריך לקדם גם תיירות אקולוגית, תוך שימוש בגנים לאומיים ובשטחים מוגנים.

הכשרה מקצועית היא אחד המלים החשובים ביותר לקידום המעבר לעולם בר-קיימא. מטרתה להשלים את הידע החסר ולהקנות סומטיות שסייעו לאנשים למצוא תעסוקה ולהיות מעורבים בעבודה הקשורה בסביבה ופיתוח.

הכשרה סוציית מחייבת העברת סמלולוגיות חדשות, ידידותיות ובטוחות לסביבה וידע מעשי. חשוב לייס סכנאים סביבתיים מקרב התושבים המקומיים ולהמשיכם לשרת את צורכי הקהילות ממשלות. תעשייה, ארגוני עובדים וצרכנים צריכים לקדם את הבנת התלות ההדדית בין סביבה טובה לבין התנהלות עסקית טובה.

החינוך הנו קריטי לקידום פיתוח בר-קיימא ולהשתתפות ציבורית היסולה להשפיע בתהליכי קבלת החלטות.

ההצעות באג'נדה 21 מתמקדות בהכוננה יסודי של החינוך לפונן של פיתוח בר-קיימא, בהעלאת מודעות הציבור לנושאי סביבה ובעידוד המשרת.

מדינות, בתי-ספר או מוסדות וארגונים בין-לאומיים ו'אומיים מתאימים צריכים:

● לשאוף להשיג גישות מ'ל'עולמית לחינוך בסיסי;

● לספק חינוך יסודי לפחות ל'אס 80 מהבנות ול'אס 80 מהבנים בגיל בית-הספר היסודי, באמצעות חינוך רשמי או ב'ת'רשמי;

● להפחית את שיעור האנאלפביתים בקרב המבוגרים לפחות למחצית משיעורם ב'990, ולהתמקד במיוחד בנשים;

● לאמץ את המלצות הכינוס העולמי 'חינוך לס'ל-מתן מענה לצורכי לימוד בסיסיים, שהתקיים בתאילנד במרס 1990;

● לספק חינוך סביבתי וחינוך לפיתוח מרמת בית-הספר היסודי ועד הברות;

● לשלב חפיסות של סביבה ופיתוח, סולל חפיסות זמערפיות, בכל תכניות החינוך, ולשים דגש מיוחד בדין בבניות סביבה בהקשר מקומי;

● להקים מועצה לאומית המייצגת את-כל האינטרסים בתחומי הסביבה והפיתוח, שתייעץ בנושאי חינוך;